

İSTİKLAL

„L'Indépendance“

Organe
de défense nationale
d'Azerbaïdjan

Milletlere istiklâl!

Yıl 1 — 10 günde bir çıkar — Millî Azerbaycan İstiklâl davasını terfî eder siyasî gazete — Abone: Yılı 2; 6 ayı 1 dolar — No. 8

İntikam günü

27 Nisan. Kara gün. Ders veren bir felaket. Millî matem. Düşmanın günü. Kırmızı yalan. Unutulmayan bir darbe. Sızlayan bir yara.

İşte bundan on iki sene evvel kızıl rus ordusunun Azerbaycan istiklâlına fasile verdiği bu kanlı hadiseyi ait muhteşim unvanlar.

Bu gün hakikatende karardır. Çünkü milletın asırlardan beri bekleyecek yeni kavuşduğu hürriyetine bu gün müthiş bir darbe indirilmiş, halkın parlak ümîdlerle özdlediği istiklâl hayatına zulmet ve esaret perdesi çekmiştir.

Çihan tarihinin en kara hadiselerinin unutturun bu esaret, milletın varlığını kökünden sarsan bir felaket olmuştur. Dersveren bir felaket. Kendisine tabii kökünden mezalimlen tesiri ile millet, başına gelen felaketen ne büyük bir muallim olduğunu görmüş, hürriyet ve istiklâl gibi büyük nimetlerin ancak „Ölmek var Dönme yoktur!“ diye bilenenlere mukadder olduğunu yaşadığı bu felaket neticesinde öğrenmiştir.

En sevgili evladından ayrılan, en değerli kahramanlarını kurban veren, en özlediği mükaddesatının tahkir edildiğini gören, maddi ve manevi bütün hürriyetlerinden mahrum kalan millet, bu vakayı bittabi millî bir matem gün gibi karlamıştır. Bir matem ki onu his edenlerde yeis ve hirman değil, ümit ve iman doğurmaya âmil olmuştur.

Milletin matemini teşkil eden bu gün bittabi düşmanın günüdür. Zulüm, istibdat ve yağmagerliğin zaferi olan bugünü Moskova'ya gâsiper istiklâl günü diye ilan etmişlerdir.

Onların söyleyince Azerbaycan amele ve köylülerini bugün sosyalist sovyet Azerbaycan cumhuriyetinin istiklâlını ilan etmişlerdir. Kırmızı yalan. Malüm olduğu üzere S.S.A. cumhuriyetinin kızıl ordunun memleketi istila etmesi üzerine teşekkül ettiği vakalarla, vesikalarla tesbit edilmiştir. Mevzu bahis 27 Nisan'da değil, bugün bile Azerbaycan halkı sovyet cumhuriyetini benimsemiş değildir.

Kızıl rus ordusunun Kafkasyadan çıkarılın; sovyet rejimi bir gün olsun bile devam edemez! Bu güne kadar devam eden işyanlar, kanlı kıyametler muhtelif sahhalarda arzeden mukadele ve mukavemetler bunu isbat etmekte, apâşik göstermektedir.

Söyledikleri yalandır. Bunu her kes bilir. Kırmızı yalan. Bu günden itibaren Azerbaycanda müthiş bir istila rejimi başladığı artık bilmeyen yoktur. Bunu bütün millet-Azerbaycan bilir.

Her bir Azerbaycanlı, kendi muhiti ve milleti ile samimi alaka ve ruhi ünsiyetini kesmeyen her bir vatandaş — hatta komünistlerden bir kısım bile — katıyetle biliyor ki bugünün hakiki ismi istila günüdür.

Bu istila gününde millî vucudumuza unutulmayan bir darbe indirilmiştir. Bu darbe düşmanın ilan ettiği gibi, millî mevcudiyetimizi öldürmemiştir. Millî varlığın hayatı kuvveti büyüktür. Bununla beraber 27 Nisan darbesinin millî vucutta açtığı yara mühimdir. O, sagalmayan bir yaradır. Kalpleri yakmış bir dagdır.

Bu acı yararın sızısı ile dir ki o daima uyanıktır. Fırsat bekliyor. Oradan gelen haberler milletin bu fırsat anında neye hazırlandığını bize bildiriyor. Köylüler elde silah olarak daglar

„İstiklâl“in taziyeti

Müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin kızıl rus imperyalistleri tarafından istilâ edilmesinin 12'nci yıl dönümünü teşkil eden 27 Nisan Millî matem günü münasebetle „İstiklâl“ tahrir heyeti istiklâlüne fasile verilen bütün Azerbaycanlı kardeşlerini, onun Azerbaycanı, İstiklâl ve Cumhuriyeti mübariz neslini teessürle taziyet eder.

Türk dünyasında ilk cumhuriyeti kuran Azerbaycan Türkünün bu kara gününde bütün Türk istiklâlci ve cumhuriyetçilerine, genç şark demokrassının tahkir edildiği bugünde samimi demokratlara, milletlerin mukaddes istiklâl ve hakimiyeti millîye hakkını muhafaza edenler, istiklâl ve hakimiyeti teessürlerini izhar edenler, istiklâl tahrir heyeti, Kafkasya cumhuriyetlerinin müstakbel konfederasyonunda mühim yerlerini birleştiren Azerbaycan'ın bu kara gününü bütün Kafkasya için müstakbel bir matem günü addettiğinden bilimum Kafkasyalılara dahi taziyetlerini sunar.

Su candan taziyet ve teessürlerini beyan ederken „İstiklâl“ tahrir heyeti yarınki zaferin mutlaka Azerbaycan istiklâlçılarında ve Azerbaycan cumhuriyetçilerinde olacağına emindir. Çünkü hakın kendi tarafında olduğuna bütün varlığı iman eden Azeri Türkü, başta kahraman ve mübariz gençlik olduğu halde, 12 senedir, günden güne artan bir azimle, mücadelesinde devam ediyor. Çünkü hürriyet, milliyet ve istiklâl gibi mukaddes hakikatler önünde, er-geç zülmün ve istibdadın, esaret ve imperyalizmin maglup olacağı muhakkaktır. 12 yıl esaret ve mahkimiyet, vahset ve istila hayatı, Azeri Türkünün taşıdığı büyük ve parlak milliyet, istiklâl ve cumhuriyet inancını kırmak, onu doğru yoldan sapırmak için, hiç bir ceennem rejimini ve şeytan işgencelerinin işi yaramadığını isbat eden imtihan yılları oldu.

Bütün çihan karşısında Azerbaycan Türkü milliyetine, hürriyetine ve istiklâlüne olan merbutiyetini verdiği on binlerce kurbanlarıyla isbat etti. Onu, cekalar, zindanlar, Solovki'ler, tundralar ve ölümler azminden döndüremedi.

Böyle kahraman bir milleti bugün taziyet ettığımız halde yarınki zafer bayramı ile tebrik ede biliriz.

Aziller ve tevkifler devam ediyor

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin verdiği malumata göre Azerbaycan'ın Kara-Su nahiyesi, genç komünistler teşkilatı reisi Aziz Ahmet oğlu merkezden verilmiş emirlere itaat etmemek üzere 25 kişi yeniden tevkif edilmiş mahkeme meye verilmişlerdir. Bunlar gizli olarak amele olanıyarlara dahi eknek satmakla ithham olunuyorlar.

Bakü'de tertip edilen mahkemeye otuzdan ziyade şahit belvedilmiştir. Ekme almak için vesika veren müessesede dahi „İhtilâl aleyhdarlığı keşfedilmiştir“. „Komünist“e (N. 52) göre, Azerbaycan'ın

Samu nahiyesi kooperatifler birliği depo müdürü, Gence nahiyesi Serkâr köy klubu müdürü Nuri oğlu, Sabir-Abat panuk imalathanesi müdürü Canı Sefer oğlu, Lenkeran nahiyesi Astrahan bazar kooperatif müdürü Nesir Kamber oğlu vazifelerinden azil ve tahti mes'uliyete verilmişlerdir.

Sankhor nahiyesi Seyfil-kent köylülerinden kolhoza dahil olanın hususi ekinciler hükümetin emirlerine itaat etmediklerinden dolayı tevkif edilmişlerdir. Gazete tevkif edilen köylülerin miktarı ve isimleri hakkında müddeiyi umuunilgen malumat vermediğini dahi ilave etmektedir.

Şimalî Kafkasya'da

Şimalî Kafkasya'nın Dağıstan kışımında, Samil-Kale'den 14 kilometre mesafede 40 kişiden ibaret bir partizan grupu vergi tahsil memurlarına hücum ederek Maliye komisier'i memuru Nosenki öldürmüş, onu müşaveat eden bir rus neferinde ağır surette yaralamışlardır.

G.P.U. memurlarının takibatlarına rağmen partizan grupundan kimse tevkif edilememiştir.

Grozni gazetesinin verdikleri malumata göre Şimalî Kafkasya'da nakliyat ve demir yol işleri son derece berbat ve perişan bir vaziyettedir.

Grozni petrol ocakları muntakasında ve şehir fabrikalarında amelinin istihşal kıymeti günden güne düşmektedir. Bir tek Kânunı sani arzında eski nahiyede amele 12 600 saat, yeni petrol ocakları sahasında 17 000 saat, şehir senayî müesseselerinde 6000 saat, mecmu 50 600 saat işlenmiş, bu suretle iş saatleri kaybedilmiştir. Bu müddet 215 günlük bir şey yapar. Şimalî Kafkasya gazetesine göre istihşal inhitata götüren bu vaziyet bilhassa vesaiti nakliyenin berbatlığından ve idaresizliğinden ileri gelmektedir.

başında partizanlık yaparak mukavemet gösteriyorlar; münevver gençlik zindanlarda, sürgünlerde yaşadıkları işgencelere rağmen istiklâl gâyesini benimsemiş yürüyor; komşomollar, komünistler bile millî itizal töhmeti ile takibata maruz kalyorlar; şehirdi sınıflar, mutavassıt münevverler daima sovyet teressüdü altında şüpheli bir vaziyettedirler; edebiyat, fikri hayat bugün bütün şiddet ve tazyiklerle rağmen hala komünizme karşı bir istikamet üzerinde inkişaf ediyor.

Bütün bu hadiseler bize, matemini tuttuğumuz bu günü yeni bir tabirle karakterize etmek lüzumunu telkin ediyor:

— İntikam günü!

Evet, vatandaşlar 27 Nisan bize bir felaket ve bir matem sembolü olmaksın ziyade bir intikam saiki olmaktadır.

Kızıl emperyalizmin dahilen ve haricen dıçar olduğu müşkülât 12

senedenberi beklediğimiz bu intikam günününin uzakta olmadığımız temin etmektedir.

Çihansumul objektif şeraitten maa-da, kızıl emperyalizm mahkûmiyeti altında kalan milletler arasındağı ittifak ve bilhassa Kafkasya milletleri meyanındaki tesanüt hissini günden güne kuvvetlendiği gibi subjektif amiler dahi bu husustaki ümidimizi kuvvetlendiriyor.

Mesum 27 Nisan günü ile yeni bir sahlaya giren istiklâl mücadelesinin parlak bir intikam ile neticeleşeceğine şüphe etmiyim. El ele vererek çalışalım, kalplerimiz memleket dahilinde ceennem azabları vuruşuk kahraman neslin çırpınan kalbi ile hem ahenk olarak çarpın; kuvvetimizi bu mukaddes çarpıntıdan alır ve hareketlerimizde o kudsiyete sâdik kalırsak nihai zafer — hiç şüphesiz — bizindir.

Gelsin bu zafer, yaşasın intikam günü!
M. E. Resul-zade

Millî matem

27 Nisan yalnız Azerbaycan'ın değil, bütün türklüğün en feci bir matem günüdür. Bu tarihte Azerbaycan istiklâlını yıkması olan kızıl rus emperyalizmi türk milletinin kurtuluş hareketini bel gemiğinden kırmak istemiştir.

Çarlığın sukutu, Rusya'nın kısmen inihlâli milletimize ne kadar büyük ümitler bahş etmişti. Sibiry'a'dan, Çin Türkistanından Karadeniz yablarına kadar bütün türk alemi millî vicdandan gelen büyük hayecan ve imanla hareketle gemiği.

Çanak Kale kahramanlığı millî noktayı nazardan hareketisiz hatta cansız atedilen türk alemine ne kadar sahar bir tesir yapmıştı . . . Bu devrin yalnız siyasi değil bütün matbuatı, edebiyatı türk münevverlerine ne kadar azım ve iman vermişti. Harp esasında Kafkasya'ya hitaben yazılmış olan „Aç bagrını biz geldik!“ unvanlı şiiri Kırım'da mütevezi bir köylü evinde gizli toplanmış bazı arkadaşlara okuduğumuz zaman, onlar bu emele yalnız bagrılarını değil vicdanlarını da ne kadar açmışlar ve hayatlarını türklük uğrunda fedaeye ne kadar kutsî sevk ve hayecanla antemistlerdi.

1917'de Rusya türklarının düşmanlarını hayrete düşürecek kadar suratte, birlikle siyasi haklarını istirdade kalkışmaları onların münevver gençlerinin teşkil kabiliyetlerinden ziyade tarih ihrinin, türk millî vicdanının eseri idi . . .

Tarih bizi boş boşuna dünyanın en mutahharrik, en canlı bir milleti olarak kaydetmemiştir . . . Umumi harbin sarıntıları en kuvvetli akislerini elbette türk ruhunda kaldıracaktı. Tarihin her devrinde en kolaylıkla en büyük mikyasta toplama kudretini türkların göstermiş olduğunda tereddüt edilemez. Buda bizdeki millî vicedan kudretinin en bariz bir delilidir.

Bütün dünyanın milliyet prensipini taktisi ve tebeili ve bu uğurda en kıymetli evlatlarından yüz binlercesini kurban etmesi türk vicdanında elbette kuvvetle sarsacaktır. Buna binaen çarlığın sukutunun manasını ve bunun ne gibi tarihi inkâplar bahş ettiğini türk dünyası kolaylıkla anladı ve bu uğurda azemi fedakârlığa atıldı.

Rus devlet makinesinin sarsılmasının rus tarihinde ne kadar derin izler kaldıracığını halkımızın hissi selimle münevverlerimiz kısmi azeminden daha esaslı sezmiş olduğuna bu gün bir çok misallerle anlamış bulunuyoruz. Onlar rus demokrassının, rus ilim hayatını idealize etmemiş rus halkının zafına hayatta, hayat gâvasında inanamışlardır . . .

Rus milletinin gökmesi türk milletinin dogması, hak ve istiklâlına kavuşması demek olacaktır halkımız Kırım'da, Kafkasya'da, Türkistan'da, Kazan'da candlerdiği millî hareketlerle isbat etmiştir. Mütareke . . . Türkiye'nin tarihinin en kara günlerini yaşamaya başlaması, itilaf devletlerinin Wilson prensiplerini ve hatta bu uğurda döklün kanları unutarak yeniden milletler hapisesine olan büyük Rusya'ya ihtyaye kalkışmaları her tarafta türk düşmanlarına ümit vermiş, halkımız maneviyatını sarıstırmıştı. Hatta bu devirlerde bazı devletlerin her hangi bir devlet sistemini değil bütün garp medeniyetini, bütün garp iktisadiyatım kalbinden yıkamak isteyen bolsheviklerin yardımlarına gelmelerinde bu vaziyeti büsbütün aleyhimize kuvvetlendirmişti . . .

Bütün bu müşkülata rağmen türk milleti kendi kuvvetine ve imanı güvencerele haklıdır, hak yolunda ayrılmaksızın her cepheye düşmanlarına karşı kuvvetli vaziyetler aldı.

(Mabada 4ci sahifede)

Kırmızı: Cafer Seyit Ahmet

Bolşevizm - rusluk demektir

„İstiklâl'in geçen nushasında haber verilen „Aras'taki bolşevik vahşetlerini“ teyit eden Paris'te müntezir „Dni“ gazetesinin Tebriz muhabiri, kanlı vekayı hakkındaki mektubunu iki rus hudut memuru ile yaptığı mülakatla ikmal etmektedir.

Iran'a iltica eden bu rus memurların dilile „Dni“ muhabiri rus kızıl askerlerini himaye etmeye çalışıyor, akıldan kanlılar, yapılan mezalim, icra edilen vahşetlerin mes'uliyetini bu cinayetleri bilfiil yapan ve Sovyet hükümetinin temelini teşkil eden rus soldatlarına değil, yalnız G.P.U. teşkilatının provakasyon ve tahriklerine yüklemek istiyor. Güya o iki rus memuru demişler imiş ki:

— Kızıl nefeler G.P.U. memurları tarafından ceza yememek için, G.P.U. tehdidi altında hududu geçen köylülere ateş açıyorlar. G.P.U., rus askerlerini vazifelerini ifaye icra etmekte maksadıyla hudut muhafizlerine kendileri baskınlar yapıyorlar ve bu vasıtla ile rus askerlerini yerli ehali aleyhine sevk ve tahrik ediyorlar. Azerbaycan köylülerine karşı rus askerlerinde milli kin ve husumeti alevlendirmek için G.P.U. memurları son zamanlarda en kara mürettep propagandalarından bile çekiniyorlar. G.P.U. memurları rus askerlerine diyorlar ki: yerli köylülerin hareketi Kafkasya'da alelumun rus nüfusuna ve rus hakimiyetine, bilhassa rus askeri kuvvetine karşıdır . . .“

„Dni“ muhabirinin bu muhaveresi rus olmaları istiklâl hareketi karşısında bolşeviklere beraber bulunmayı bir rus vatandaşlığına atfedilen Bulmuyu köpürdükleri çok husuna gitmiş olacak ki „Posledniye Novosti“ gazetesinde Aras'taki vahşetleri muhabirin mütalaasına beraber almış, dercetmiştir.

„Dni“ muhabiri ne demek istiyor?

1929—1931 senelerinin kanlı hadiseleri tekrar etmek, Azerbaycan başta olmak üzere bütün Kafkasya köylüleri istiklâl kuvveti yüz yüze gelmek ve kanlı boğuşmalara başlanmak üzere olduğu için bu sorguya cevap vermek lazımdır.

Azerbaycan'da, bilumun Kafkasya'da, Türkistan'da ve Ukrayna'da devam eden kanlı mücadele kime karşıdır? Bu mücadeleyi boğan kuvvet kimdir, ne dir? Bu kuvvet rus olmaları milletlerin ülkelerinde neye dayanıyor? Kuvvetini hanki kaynaktan alıyor? Kerenski'nin idare ettiği „Dni“ ile Milyukof'un idare ettiği „Posledniye Novosti“ ve rus monarşistlerinin „Vozrojdeniye'si, rusların bu üç: sosyalist, demokrat-cumhuriyetçi ve monarşist ceyranları temsil eden organlar, o zaman Azerbaycan'da başlayan ve Şirvan-Şeki-Zakatala taraflarında Dağistanlılar, Kazak-Borçalı, Sığnah-Kahetiya'da Gürcülerle, Delican-Göyce taraflarında Ermenilerle birleşme ve bu suretle müttehit Kafkasya kıyımı seçilince almaya muvaffak olan, en mes'ul boğulmuş ricalının dilile „real teliğe“ adım taşıyan köylü isyanlarını yalnız bolşevizm ve bolşevikler aleyhine diye kabul etmek ve ettirmek istiyorlardı.

Onlarca rus ve Rusya aleyhinde bir hareket yoktu. Kafkasya köylüleri rus hakimiyeti aleyhinde değil, yalnız bolşevizmlerden bezmişler, bolşeviklerden nefret ediyorlar. Rusya imparatorluğu hudutlarını rus vatani diye muhafaza etmek fikrinden vaz geçemiyen bu şöven rus oğlu ruslar, bu imperyalist ve derbey kafah adamlar Kafkasya'daki hareketleri yazdıkanlar gibi görmek istiyorlardı.

(Mabadi 4ci sahifede)

27 Nisan münasebetile

27 Nisan, müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin kızıl rus imperyalistleri tarafından istilâ edildiği kara bir gündür. Bugün Azerbaycan'ın milli bayrağı indirilmiş ve vatanımız üzerine kanlı bir kabus çökmüştür.

Bu istilâ, istipdat ve vahşet elde edilmiş olarak karşılaman Azerbaycan halkı bugün kahraman gençlik başta olmak üzere, Milli mücadele meydanına atılmıştır.

Zalim istilâ hükümeti, milli istiklâl hareketini öldürmek memleketinin içinde ve münevver unsurların kafile kafile Sibiryalara sürmeğe ve zindanlarda boğmaya başlamıştır.

Fakat mücadele susmadı, milliyet ve istiklâl aşkı bir kat daha kuvvet peyda etti. Dağlara ve ormanlara çekilen mücahitler Azerbaycan'ın her tarafında bu istilâ ve imha rejimine karşı mücadelesinde devam etti. On iki seneden beri yürütülen mücadele ve verilen kurbanlar vatanın istiklâl, milletin hürriyet ve hakimiyeti içindir.

Azerbaycan partizanlarına karşı her nevi asri tekerlikle mücehhez 40.000 rus ordusu sevkolundu Lenkeran, Şirvan, Göyçay, Karabag, Nağevan, Genec, Ağdas, Şeki, Zakatal, Kazak, Borçalı ve Karayazıda zühür eden kanlı isyanlar Azerbaycan'ın milli kurtuluş, hürriyeti ve istiklâl namına aynı zamanda bütün Kafkasya'nın ruslardan temizlenmesi için yapılan hamlelerdir.

Vahş ve zalim istilâ kuvveti bir taraftan bu isyanları kan ve ateş içerisinde boğmaya çalışırken diğer taraftan mücahitlerin ale ve çouklarını de emansiza ihlal ediyordu. Kenardan yardım ve muzaheret bulamayan Azeri partizanlarının kan sel gibi akmıştır Azerbaycan'ın dağları, dereleri ve ormanları onların al kanile boyanmıştır.

1920 senesi 27 Nisan'dan beri, 12 senedir Azerbaycan için, onun hürriyeti ve istiklâl için kan akıyor. 12 senedir memleket matem içindedir. Orada güden bir yüz, ağlamayan bir göz göremezsiniz.

Milletimiz cehennem bir rejim, kanlı

Daş-Bulak hadisesi

Bakü gazeteleri, Azerbaycan'ın Daş-Bulak kolhozlarına dahil bulunan köylüler tarafından nesredilen bir divar gazetesi üzerinde durmaktadırlar. Daş-Bulak komünist fırka teşkilatının tasvibiye intişar eden bu divar gazetesi ferdi emegin faydasını, ferdi ziraat sahiplerinin daha eyle mahsul elde etmekte olduklarını medhette, sınıf mücadelesine nihayet vermemeyi, içtimai sülh ve tesanüdün temin edilmesini, orta halli ve halli köylülerle mücadeleden vaz geçilmesini tavsiye etmektedir.

Daş-Bulak divar gazetesi yazı işleri heyeti, kolhozların mes'ul mevkilerde bulunan azası ve Azerbaycan komünist fırkasının Daş-Bulak özeğini teşkil eden komünistler vazifelerinden azledilerek mes'uliyete celbedilmişlerdir.

Daş-Bulak'ta vuku bulan bu hadise Azerbaycan'ın diğer kazarlarında dahil aynı şekilde cereyan etmekte olduğundan Moskva bolşevikleri kolhozlar içerisinde mühim bir mukavemet hareketi hazırlanmakta olduğunu iddia ediyor, bu hareketlere kısmen istirak eden, kısmen ise sevirici kalan kaza komünistlerine karşı şiddetli tedbirler alınmasını talep ediyorlar.

bir idare altında inlemektedir.

Bolşeviklerin iddialerine bakmayarak partizan hareketi durmamıştır. O halde devam etmektedir. Yeni bir kuvvet ve şiddetle hararetlenmiştir. İstilâ ve istipdat hükümeti şiddetini artırdıkça halkın mukavemeti de o nisbette kuvvetlenmektedir.

Mücadele devam ediyor.

Ve biz istiklâl günümüz 28 Mayısı yaklaşıyoruz.

Yaşasın istiklâl!

Yaşasın Azerbaycan!

Yaşasın istiklâl mücadelesi!

Var olsun istiklâl hareketinin alem-darı „Musavat“ fırkası ve milli mücadeleden büyük rehberi Resul-zade Mehmet Emin bey!

İstiklâl partizanlarından Karayazlı: Naki.

Mücadele devri

(İstilânın on ikinci yıl dönümü münasebetile)

28 Nisanda, Azerbaycan'daki müstevli rus kuvveti istilâsının on ikinci yıl dönümünü teşit edecektir.

Moskva usakları: „İslam şarkının kapısında, islam memleketlerinde komünizmi aşlamakla mükellef Azerbaycan sosyalist sovyet cumhuriyetinin büyük (!?) mevzaifetlerinden“ hararetle bahsedeceler.

Rusya ile Yakın-Şark arasında bir hâl rolünü oynadığı için 1918 den 1920 senesine kadar komünizmi şarktan uzaklaştırmaya muvaffak olan milli Azerbaycan Cumhuriyeti, bu „ihtilâl aleyhdarı“ rolundan dolayı, komünist küfürleri yagdıralacaktır. Yalancı pehivanlar müstevli taraflarından yazıp yerlime verilmeye hazır mütalalarla kurdukları esaret, istipdat ve kölelik rejimini medh ede-edebiti remiyeceler.

28 Nisan'da Azerbaycan „proleterinin hakiki istiklâlüne kuvuşmuş olduğu“ iddia olunup durulacak ve denilecektir ki:

— Oktobr inkilâbının parlak mahsulü olan Lenin milli siyaseti sayesinde Azerbaycan baş döndürücü bir sır'atla ilerlemektedir ve Musavatçılar da bu „muvafakiyeti“ çekemiyorlar.

Evvel, „ilerlemektedir“ . . . Fakat hanki istikamete doğru?

Bu sorguya cevap vermek, on iki seneden beri milli hayatımız muhtelif sahalarında, muhtelif şekil ve usullarla devam eden milli istiklâl mücadelesinin mefkûreli amillerini, o amillerin mahiyetini ve mezzumunu tayin eylemek için lazımdır. Yaşadığımız mücadele devrinin hakim fikirleri, mânevî prensipleri, içtimai-siyasi motifleri neden ibarettir?

Şüphesiz ki, mücadelenin tahrik edici kuvvetinin teşkil eden ideolojik amilleri mücadele haricinde mücerret olarak mütalaa etmek mümkün değildir.

Her içtimai hadisenin bir sebebi ve bir hedefi vardır. Sebep ve neticeli hadiselerden ayrılmak imkân haricindedir.

Azerbaycan'ın on iki seneden beri sovyet istilâsı altındaki hayatı, baştan başa kanlı mücadeleden ibaret olmuştur. Daha kanlı bir şekilde devam eden bu mücadelede Azerbaycan halkı sayısız kurbanlar vermiştir. Binlerle katledilmiş mücahitlerden başka bu devrin on binlerle fedakârları, mazlumları ve mahkûmları vardır.

Sovyet zindanları, Solovki menfaları, Sibirya taygaları, Ural ormanları Azeri milliyetçilerle dolmuştur.

Mücadele içtimai hayatımızın her sahasında devam etmektedir. Doğrudur, gayri müsbati bir kuvvetle ve müsbat olmayan bir serayit altında devam eden bu kanlı mücadelede Azerbaycan halkı, tam bir zafer elde etmemiştir. Fakat o silahını burakarak teslim dahi olmamıştır. Hakkın kendî tarafında olduğuna, mücadelesinin mukaddes beşeri prensiplerini tahakkuku için icra edilmekte olduğuna beslemekte olduğu sarımsız bir imanla Azerbaycan Türkü inatla davasında ısrar ediyor.

Bâzen cepherlerden birinde göze çarpan zahiri sükût, mücadelenin başka cepherlerde devam etmediğini göstermez.

1920 senesinden 1924, hatta 1925 senelerine kadar süren kanlı mücellâh kıyametlerin sonra mücadelesinde milli-medenî ve içtimai-siyasi zamin üzerinde, 1929 senesinin sonlarından 1931 senesi ortalarına kadar devam eden ikinci umumi mücellâh kıyametlere kadar, inkısaftı emtişir. Başta münevver gençlik olduğu halde on binlerle kurbanlara mal olmakta olan bu mücadelesi tahrik eden kuvvet nedir? Mücadelenin mânevî — psikolojik amili neden ibarettir?

Bu amillerin içtimai-siyasi mahiyeti, mezzumu nedir? Azerbaycan cemiyeti hanki bir ideal namına kan akıyor? Azerbaycan'daki milli mücadelenin karakteri ne şekildedir?

Şüphesiz ki, Azerbaycan halkının kendine mahsus milli bir siması, milli bir benliği, milli bir seccesi, hayat ve kâinata olan hususi bir bakışı vardır.

Bu hususiyet ve benlik taziyik, tahkir ve imhaya maruz kaldığı zamandır ki, mevcudiyetini, varlığını muhafaza eylemek için isyana müracaat ediyor. Bu hal, sovyet Azerbaycan'ın, halkın milli ihtiyaçlarını, arzularını ve dilekelerini taminden çok uzak olduğunu, belki batın-tabana zit bir istikamette inkısaftı ettiğindedir ki, halkın mukavemet ve mücadelesi yıldan yıla hararet ve asabiyet peyda etmekte olduğunu isbat eder.

Sovyet Azerbaycan hanki istikamette „ilerliyor“?

Azerbaycan'ın 1920 senesinden zamanımıza kadar devam eden siyasi, askeri, iktisadi, milli-medenî değişikliklerine „ilerleme“ demek caizmidir?

Azerbaycan 1920 senesi 27 Nisanda rus ordusu tarafından bile ilanı harp istilâ edildikten sonra teşkil olunan „sovyet Azerbaycan'la“ Sovyet Rusya arasında, (1) beş muahede ile bütün iktisadi, senayi, ticari, mali istiklâlinde Rusya faydasına olarak vaz geçiyordu. Bunlardan başka bütün posta, telegraf, telefon, radyo, nakliyat tesisiatı bolşevik Azerbaycan tarafından Rusya'ya terk olunuyordu.

1922 senesinde teşkil olunan Maverey Kafkasya sovyet cumhuriyetleri federasyonu Azerbaycan halkının rey-i-hadama hakkı hakimiyetini bir kat daha tahdit emiş oldu.

1923 senesinde teşkil olunan Maverey Kafkasya sovyet federasyonuna giren azaların ve Sovyet bolşeviklerinin, o zaman matbuata dahi akseden muhalefet ve protestolarına rağmen teşkil olunan „Sovyet Cumhuriyetleri İttihadı“ nü teşkilatı esaslı, (mad. 1, 50, 51, 52): 1) Hariciye, 2) Harbiye ve bahriye, 3) Haricî ticaret, 4) Yollar, 5) Posta ve telegraf, 6) Baş iktisat şurası, 7) Erzak (dahili ticaret), 8) Mesal, 9) Maliye ve 10) Amele-köylü müfettişliği gibi veka-

letleri „müstakil“ cumhuriyetlerin salahiyyetlerinden alıp Moskva'ya veriyordu.

Sovyet teşkilatı esasıye kanunu merkezî bir G.P.U. teşkil ve reisini merkezî hükümete idhal ediyor (mad. 61), erazinin taksimi ve istifadesi için, cumhuriyetler arasında muhaciret işlerinin nazimî ve muhaciret fondunun tesisi için, mahkemelerin teşkilî, usulü muhakemate ve ceza kanunları, maarif işleri ve silahlı umumiy işleri için umumî esaslar nazim etmek salahiyyetlerini de „müstakil“ cumhuriyetlerin salahiyyetleri dairesinde çıkarıp merkez hükümetin ihtiyarına vermektedir.

Bu son salahiyyetler, Azerbaycan gibi gayri rus cumhuriyetlerin, bilâhère, dahiliye, adliye, ziraat, maarif ve silahlı umumiy vekaletlerinde likvide edilmesini mücip oldu.

„Hakkî muhaciret“ten bilistifade Moskva Azerbaycan'a rus köylüsü köçürmeğe, maarifteki „hakkına“ istinaden Azerbaycan maarif komiserliğini ruslaştırma vasitasına çevirmeğe, ziraat işleri için umumî esaslar nazim etmek „hakkî“ ise Azerbaycan'da kolektivize ve sosyalize icraatın başlamaya imkân verdi.

1925 senesi ikinci Tesrin'de Sovyetlerin kongresi, Azerbaycan, Ukrayna ve Belorusya mümessillerinin itirazlarına rağmen „müstakil“ cumhuriyetlerin adliye vekâletlerini ilga eyledi.

İki-üç seneye evvel ise Dahiliye ve ziraat vekâletlerinde Moskva'da teşekkül eden Dahiliye ile ziraat komiserliklerinin birer mümessillikleri vaz'iyetine girdiler.

Sovyet hukukçularından Brodyo'nun bu „istiklâli likvide“ ameliyesinin müdafaaçısı sıfatile, ayri-ayrı cumhuriyetlerin hakimiyetlerini tahdit teşebbüslerini ileriyeye doğru birer adım telakkî eylediği malumdur.

Moskva istilâsı altında bulunan cumhuriyetlerin, o cümleden Azerbaycan'ın bu „ilerleme“ hareketi komünistlerin milliyet ve istiklâl prensipine olan görüşleri mahsulü idi.

Bu milliyet mes'alesine olan Lenin başkışne istinaden Moskva milli cumhuri-

On ik
jin bir
her sen
ediyor
rülümü
Evet,
çünkü A
daha fa
hayvan
kürmuş
ginalış
ayrılara
Ural'a
Binlerce
beşer y
ve yerli
givi ver
yor ve
den gün
larım d
istiklâl
pan me
katlarak
ediyor.
Bu da
amelesi
maruz
çiri en
mahrum
bir diğ
rete boy
bir bah
mektep
niliyor,
kendi m
yor, he
tahkir o
Günde
rus amel
nelemek
istihsal
ve yünde
halde kö
yaşyor.

yelerin
dikten s
mevcudiy
şuri etti
1923 de
bin rus kö
şayı oldu
eden kısm
esasın bu
filen bu
Bu minan
A. Şkaço
mezzumda
liği organ
— Sovyet
milletler,
yaşları nis
olup bu i
haz değil
Sovyet
cumhuriy
yerlere
küçürüp o
Şkaço,
üzerinde r
temayizle
vahdetleri
miyet hak
mütumuzu
artıran bu
namını ver
kolonizasy
servetleri
zasyonu'd
Azerbayca
ceğini de
Bu kolo
erazi" kış
„senadi ke
edilmesi E
temin edile
Azerbaycan
kva Azerba
ve mukavem
ülhak etme
hareketi ge
firdi. Rus
misteri ara
ihlâli hal

27 Nisan

On iki senedirki bu tarih Azerbaycan için bir matem gündür. Bu matem hissi her sene geçtikçe dahada şiddet kesp ediyor ve Azerbaycanlıların kalbine vurulmuş bu „dag“ dahada derinleşiyor.

Evvel, bu dag kolay silinemez, çünkü Azerbaycan köylüsü gün geçtikçe daha fazla fakirleşiyor, arazi, emlak ve hayvanı elinden almıyor. Asırlardanberi kurmuş olduğu ocağı söniyor, suçsuz, günahsız ailesinden ve memleketinden ayrılarak karısı Türkistan'a, çocuğu Ural'a kendisi Sibirya'ya sürülüyor. Binlerce köylü sirtına yüklenmiş fevkal-beşer yüklerin altından çıkamıyordan ve verilmesi imkân haricinde olan vergiyi veremediğinden ya kurşuna diziliyor ve yahut silahını eline alarak, gün den güne Azerbaycan'ın tag ve ormanları dolduran kendisi gibi, hürriyet ve istiklâl davası için musallah kıyam yapan memleketin diğer mert evlatlarına katılarak kızıl istilaya karşı mücadele ediyor.

Bu dag derinleşiyor çünkü Azerbaycan ameleşi gün geçtikçe daha ziyade açığa maruz kalıyor, medeni memleketlerde câri en basit emek hak ve hukukundan mahrum bulundurularak bir fabrikadan bir diğerine geymişce kadar bir esarete boynun eğmece mecbur oluyor. Bin bir bahaneler ile mekteplere alınmayan mekteplerde olanları mekteplerden çıkarılıyor, beşeriyet ve hürriyet namına kendi millî lisansında, yazıp okuyamıyor, beynelmileliyet namına milliyeti tahkir olunuyor.

Günden güne Rusya'dan sel gibi gelen rus ameleleri onun işten çıkarıyor, kendi memleketinde işsiz kalıyor. Kendi elle istihlâl ettiği gaz, pamuk, hayvar, balık ve yünden dünya ve Rusya istifade ettiği halde kendisi ışksız, elbisiz ve aç yaşıyor.

Bu dag büyüyor, çünkü bu vakte kadar kendi şahsî menafî ve ihtirasları için bolşeviklere umuş Azerbaycan komünistleri bile, gittikçe bolşevik idaresi tarafından taziyk, tevkif ve takibe maruz kaldıkları için vicdanî azap çekmeğe ve kendilerinin milletlerine karşı ne büyük bir günah işlediklerini görmeğe ve rejime karşı besledikleri husumeti atenen söylemeğe başlıyorlar. İşte bu dahili mücadele rus bolşeviklerini daha fazla korkutuyor.

Bu dag korkutuyor, çünkü kızıl müstevlilerin yaptıkları zulüm, işgençe, tevkif, tebit ve idamlar Azerbaycanlılarda milliyet ve vatan mudafaası his ve gayretini artırıyor.

Memleketin amele, köylü ve hatta bolşevik bile bu kızıl müstevlilerin esaretinden kurtulmak için müttehit bir cephe teşkil ediyor ve müstevli kuvvete karşı ayın dercede husumet besliyorlar. İşte bunun içindirki memleketin her tarafından her sınıf arasında milliyetçilik, vatanseverlik ve daha şumullu manasile „Musavatluk“ kuvvet ve şiddet kesp ediyor. Bu hakikati bolşevikler görüyor, bu „dag“lardan çoşan kanlarını önüne zulüm ve cebir ile geçmeğe kalkıştıka, husumet ne nefret daha da artırıyor.

İşte vurulan „dag“lardaki kendi kanile şimal vahşilerin bogmağa başlıyor, bu savaşın muzafariyetle, çıkacağına şüpheleniyor. Çünkü bütün dünya tarihi zulüm ve esaret devrinin çok sürmediğini gösteriyor. Memleketi kanla idare etmeğe kalkışanların nihayet o kanlar içerisinde boguldıkları tarihi bir hakikatıdır. Kızıl müstevlilerin dahi bu yakın zamanda bogulacaklarına şüphe yoktur. Kalplerimize vurulmuş „dag“da bu tarihi günde sagalacaktır.

Demirci oğlu

Azerbaycan'da fikir hayatı

Bir şairin „emelî“ ve „yolu“: Sınıf görüşüne Beseri görüş. — Proleter değil, Halk ve beşeriyet. — Medeniyet umumi beşerimdir, yoksa sınıfdır? Sınıf mücadelesi lâzım mı, değil mi? — Kadın hangi mefkûreye tapmalıdır? — „Leylâ“ kıyaefetinde bir mürettip kız. — „Nisan şehrinde“. — Bir şairin vazifesi nedir?

„Azereşi“ — Azerbaycan neşriyat idaresi E. Sadık-zade'nin 32 sahifadan ibaret „Emelîm ve Yolum“ adlı bir şiirler mecmuasını neşretmiştir. Bolşevik matbuatında („Kommunist“ 20. 2. 1932) şiddetli tenkidlerle karşılanan „proleter şairinin“ bu eseri, komşomol yolundan çok uzak olup küçük burjuva gençinin dolayık yolların tasvir ediyormuş.

Tenkitçiler diyorlar ki: —Şair bugünkü hayatın orjinalliğini ifade etmek için mücceret „güzeli“ mefhumundan başka ifade tarzı bulamamıştır. O bugünkü hayatın güzel ve neşeli olduğunu fakturlarla anlatmaktan acizdir. Bugünkü sosyalizm hücumuna şairin alakası mechtuldir.

Fakat buna mukabil şair, „güzelliği“ herkes için güzel görülen şey mânasına alıyor. Ve herkes mefhumunun altında beşeriyeti, halkı ve kitleyi tasavvur ediyor. Bolşevik münekkittler böyle „gayri sınıf ve küçük burjuva idealizmine“ nasıl tetannul ederler? Onlar diyorlar ki:

„Halbuki güzelliği mefhumu her şeyden evvel şunlardır. Halk, beşeriyet ve kitle gibi gayri sınıfı tabirler kullanılan şair, inandığını „emek ve halka hizmet“ olduğunu kaydediyor, fakat halkı halka hizmet ettirmediği izah etmiyor. Ve halki iki düşman ve barışmaz sınıflara tefrik etmiyor.“

Bolşeviklere göre E. Sadık-zade, sınıf proleter görüşünü burakarak humanizme — insanıyet perverliğe kapılmıştır. O Beşeriyet ve Medeniyet alemini, düşman sınıflar ve düşman sınıfların ayri ayri medeniyetleri halinde değil, bir küll halinde alıyor. Şair, „emek ve halka hizmet etmeğe medeniyet kurduguna ve beşeriyet için çalıştıgına“ kanidir. Onun nazârında medeniyet sınıfı değil, beşeridir. Halbuki bolşeviklere göre:

— Umumiyetle medeniyet yoktur(!);

Ancak burjuva ve proleter medeniyeti vardır. Bütün bunlardan anlaşılacaktır ki: E. Sadık-zade'nin yolu humanizm (insanıyetperverlik), küçük burjuva (demokrasi) ve maarifçilik (tekamül) yoludur. Proleter şairinin böyle bir yol ile hiç bir alakası olmaz.

Sair insanıyetperver, halkçı ve tekamüldür. O, halkın sınıflara parçalanmasını, sınıf mücadelesini reteder. O tarihi tekamül yolunun taraftarıdır. O mevhumat ve çeşalihin tedricen yok olacağını kanidir; mevhumat ve çeşalihin kapitalist sınıfı tarafından bir istismar vasıtası olmak üzere mahsus yaratılmış olduğuna inanmaz.

Münekkittler, (B. Zengili ve S. Vendami) buna hayret ediyorlar.

— Müellifin fikrine bundan sonra artık sınıf mücadelesine nihayet vermelidir. O, mevhumatın sınıfı mahiyetini, içtimali kökünü aydın edemediğinden, mevhumatın kendi-kendine yok olacağını inanıyor. . .

Sınıf mücadelesinin terkinde teklif mudafaayı eylemek insanıyetperverliğin süllheri verdiğinden doğan ve demokrasiğin temelini teşkil eden yüksek prensiplere kapılmış olmak demektir. Bolşevikler buna „mütereddit küçük burjuva gençinin dolayık yolları“ namını veriyorlar. İhtimal ki E. Sadık-zade G.P.U. tarzı kitle komşomolun hakikî „proleter yoluna“ bulacak, vahşeti, kani, istipdat ve imperyalizmi idealize eden bir „Yol“ tasvir edecektir. Fakat bu yol, şairin „Emelî“ ile münasebetdar ola bileceğini kim iddea ede bilecektir?

„Proleter“ şairinin gayri müstah bir şerayit altında meydana getirmiş olduğu „Emelîm ve Yolum“, böyle bariz bir şekilde komünizm görüş ve rejimine aleyhdar ise, serbest ve hürriyet halinde (Mabadi 4ci sahifede)

yetilerin hakimiyet haklarına nihayet verdikten sonra, temamiyeti müllkiye ve mevcudiyeti milliyetlerine de it atmağa şuru etti.

1923'de Rusya'nın Azerbaycan'a 500 bin rus köçürüp iskân ettireceği haberi şayı oldu. Bu şayıanın miktara tealluk eden kısım zıyan edilmiş ola bilirdi, fakat esasen bunu teyit eden cihet Moskova'nın fiilen bu işe şuru etmeğe başladığı idi. Bu münasebete vaki olan itirazlara A. Skaçko „Milletlerin Hayatı“ nam mecmuada (Rusya'nın milletler komiserliği organı) cevap veriyor, diyor ki:

— Sovyet federasyonuna dahil olan milletler, kendi erazileri üzerinde ihtiyatları nisbetinde hakimiyet hakkını haiz olup bu ihtiyat haricinde hiç bir hakkı hakla değillerdir.

Sovyet hükümeti, muhtar ve müstakil cumhuriyetler dahilinde bulunan boş yerlere Rusya'nın her bir vatandaşını köçürüp oturtmak hakkına maliktir.

Skaçko, milletlerin kendi erazileri üzerinde millî ve tarihi haklarını inkâr, temamiyeti müllkiye, millî mevcudiyet ve vahdetlerini tehdit, istiklâl ve millî hakimiyet hakkının esasını batlayan ve rus muzunu yıldan yıla tehditkâr bir şekilde artıran bu siyasatlerine „istismari erazi“ namını veriyor, aynı zamanda bu ziraat kolonizasyonundan amanda, mevcut tabii servetleri istismar için „senayi kolonizasyonunda“ vuku bulacağını, bu maksatla Azerbaycan'a rus ameleleri dahi köçürüleceğini de ilave ediyordu.

Bu kolonizasyon siyasatinin „istismari erazi“ kısmı temamilen başgâmlı idese „senayi kolonizasyon“ temamilen tatbik edilirdi ve Bakü'de sun'î bir rus ekseriyeti temin edile bildi. Bu kuvvete istinaden Azerbaycan'a hükmetmeğe başlayan Moskva Azerbaycan hakkını müthiş heyecan ve mukavemet üzerine Bakü'yu Rusya'ya ilhak etmek fikrine düştü. Fakat bu hareket heyecan bir kat daha umules-tirdi. Rus komünistlerle Azeri komünistleri arasında ihtilal baş verdi. Bu ihtilali halletmek için Bakü'ye gelen

Yaroslvskilc Petrovski Bakü'nün Türk şehri olmadığını ilan eyledi.

1927'de Kalinin Bakü'yu „yarım vahşî köylü memleketile muhat olunmuş ve ruslar sayesinde medeniyet ve senayi merkezi haline gelmiş bir şehir“ diye tarif etti.

Aynı yolda V. S. Klupt, Moskva'da intişar etmiş „Maverayi Kafkasya'nın İktisadi coğrafyasında“ „Rusya tarafından rus kapitalize tesis olunmuş bitaraf senayi mntakası Bakü'nün Azerbaycan'a hiç bir münasebat olmayacağına isbata kalkıştı.

Halbuki Bakü'nün şimdiki 650 000 nüfusu bile % 45 nisbetinde ruslar, ve istilaya kadar Türkler yüzde 75 den az olmaslardı. Rus kapitalının Bakü senayinde roluna geldikte, bu hiç bir zaman Azeri sermayesinden farklı olmaması ve kendisinin itirafıle petrol istihsalının % 50 si, petrol ticaretinin ise % 75 daima, rus değil, garbi Avrupa elinde olmuştur.

Rus kolonizasyon siyasatinin Azerbaycan'da git gide ne gibi çirkin ve vahşî bir şekil aldığı ve hanki istikamete doğru ilerlediği, bu sathî misallerden aşikâr görülmektedir.

Ruslar Azerbaycan'ın idaresini daima ellerinde tutmuşlardır. Azerbaycan komünist firkasında Türklerin miktari hiç bir zaman % 30 den, mes'ul mevkidekiler de % 25 den fazla olmamışlardır. Azerbaycan komünist firkasının başında hiç bir zaman Türk bulunmamıştır.

Devlet müesseselerinde Türklerin nisbeti 4 ile 27 arasında temevvüd ediyor. Sovyet istatistik bu nisbetinde yıldan yıla azaldığını göstermektedir. Hele bunlarda % 60 — % 85 kuryer ve kapıcı gibi gayri mes'ul mevkiler işgal ediyormuşlar.

Ruslar devlet idarelerinde % 96, orta hesapla % 73 teşkil ediyorlar. Bu, rusların Azerbaycan'da umumiyetle % 8 nisbetinden çok olmaktadır bir zamanda, 1931 senesinde vaki oluyor.

Mekteplerde Türkler % 30 den çok değillerdir. Mektepler Türk çocuklarının

yüzüne kapatılmıştır. Bakü'de 75 000 talebenden ancak 27 000 i türktür.

Yüksek mekteplerde 10 000 talebeden ancak 3102 kişi türktür. „Zarya Vostoka“ gazetesinin (13. 6. 1931) şehadetine göre Azerbaycan'ın 12 yüksek mekteplerinden ancak birinde, pedagoji fakültesinde tedrisat türkçe gidiyor, mütebakkisinde dersler rusca okutuluyor.

Esasen böyle bir şerayit içerisinde Türk lisanından bahsedile bilirmi? Sovyet hükümeti daha 1924 senesinden itibaren mektepleri ruslaştırma ve rus lisasını bütün mekteplerde mecburi kılmağa başlamıştır.

Bütün muamelatın rusca gittiğini, bundan Türk komünistlerinin bile şikayet ettiğini her gün Bakü gazetelerinde okuma mümkünür. Bütün bunları, bu istilâ, ilhak, istiklâlleri likvide, merkeziyet, rus muhacireti, ruslaştırma, terror ve istipdat üzerine kurulmuş rejimi ve Azerbaycan köylüsünün şahsî hürriyetine, müllkiyetine, serbestisine nihayet veren kolektivistiyi dahi ilave ederse, Azerbaycan'daki mücadelenin mahiyeti, motifleri, karakteri, manevî amilleri hakkında bir fikir edinmek için imkân hasil olur. Azerbaycan halkı ne için mücadele ediyor?

Şahsî hürriyeti, Milletin mevcudiyet, hürriyet, hakimiyet ve istiklâli, Azerbaycan'ın temamiyet ve kurtuluşu için.

Azerbaycan halkı şahsıların hürriyet ve saadetini, milletlerin hürriyet, hakimiyet ve istiklâlleri mukaddes beşeri prensip sayan demokrasiyi tahakkuku için çalışıyor.

Buna karşı her nevi hürriyeti, milliyeti, millî hakimiyet ve istiklâlleri, her nevi hukuku ret eden demokrasi düşmanı, esareti, istipdat, terror ve imperyalizmi temsil eyleyen rus mujik cemiyeti durmaktadır.

Biri hakkı ve hürriyeti boguyor, öteki hak ve hürriyet için öliyor.

Karşımızda, içtimalî bünyeleri, kuruluşları ve bundan neş'et eden fikri, ahlakî, medeni ve hukukî seciye ve münasebetleri itibarile iki zit kutup teşkil eden iki dünya, iki cemiyet vardır.

Daha on dokuzuncu asrın başlarından itibaren tarihî şahit olduğu bu iki cemiyetin mücadelesinde Azerbaycan daima hürriyet ve milliyeti, Rusya ise kölelik, esaret, istipdat ve imperyalizm yolunu intihap eylemiştir.

Bunun sebebi bellidir. Azerbaycan halkı hiç bir zaman kölelik ve esaret görmemiştir. Azerbaycan'da daima şahsî hürriyetine, fideci içtimaliye üzerine kurulu müllkiyete, dimî itikâta ve kanaatlere hürmet edilmiştir. Azerbaycan cemiyetinin, müstakil teklif mevzu teşkil eden bu demokratik kuruluş ve karakter bazi Türk alimlerle beraber rus-bolşevik âfillerinden S. Anisimof tarafından dahi teyit edilmiştir.

Rusya'da ise resmen kölelik rejimi hâkimdi. Köylü hürriyetten, şahsiyetten, müllkiyetten mahrum, aynı zamanda, canlı bir mahluk addolunmadığı için, bir „şey“ gibi istismir ve imhacı caiz suru telakkî oluyordu. Rusya on dokuzuncu asrın ortalarında bu rejimi Azerbaycan'da tabika kalkıştıgı zaman müthiş mukavemetle karşılanmıştı. Aynı sistemi ve aynı rejimi tatbik eden kızıl Rusya dahi, benliğini, hürriyetini, milliyetini seven ve takdir eden hür ruhlu Azeri halkının müthiş mukavemetine rastgeldi. Aynı rus cemiyetinin mahsulü olan bolşevizm üzerinde çok durmaya lüzum varmırdı.

Bolşevizmin de garizm gibi hürriyeti, müllkiyeti, musavati, demokrasiyi, milletlerin istiklâl ve hakimiyetini ret eden bir rejimdir. Demokrasiyi, hürriyeti, milletlerin hakkı hakimiyetini inkârından diktatorluk, istipdat, terror ve imperyalizm rejimi teussus etmiştir. İktisade, çarlık ta, bolşevizm de Azerbaycan köylüsünün şahsî hürriyetini, müllkiyetini, millî hakimiyet hakkını, hatta milliyetini, millî mevcudiyetini inkâr etmiştir.

Onun içindir ki Azerbaycan'da çarlık karşı olan mücadele aynı şiddette kızıl çarizme karşıda devam etmektedir.

Bu mücadenin sonunda galiybet muhakkak Azerbaycan halkındır. Çünkü o beşeri prensiplerin mümessisidir. Hak ve hakikat demek olan beşeri prensiplerin ise daima „muzaffer çıktığı tarihe bellidir. M. B. Mehmet-zade

Millî matem

(1ci sahifeden mabat)

Bir çok türk memleketleri yeniden garbin hodbin siyasetinin de tesirle kizil rus esaretine düştükleri zaman Türkiye'de türk tarihinin kahramanlığına layık büyük imanli gençler bütün tarihimizin en kutsi bir sahifesini açarak istiklâl ve ya ölümlü mücadelesine giriştikleri sırada bütün türk dünyasında bir tek türk memleketi istiklâli sağlamlaştırmaya çabalıyordu . . . Güya tarihin bütün türklere esir edilemeyeceklerini isbat için yarattığı müstakil Azerbaycan'dan kanayan, ezilen parçalanmış türk kalpleri ne kadar ümit, ne kadar kuvvet alıyorlardı . . . Bütün düğünleri ve türküğün geleceğini selamete düşünen sağlam ve temiz türk dimag ve vicdanları türküğün ebedi köprüsü, türk istikbalinin temel olan Azerbaycan üzerinde ne kadar hayecanlı tırtırlardı.

Bunun için 27 Nisan yalnız Azerbaycan'ın değil bütün türküğün millî matemidir . . . Bunun için düşmanların bile bekledikleri kadar kolaylıkla Azerbaycan istiklâlinin yıkılmasına amil olanları türk tarihi hiç bir zaman unutmayacaktır. Yalnız coğrafi vaziyetle değil iktisadi hasrı imkânlarla da müstakil Azerbaycan türk kurtuluş hareketinin en sağlam bir temeli olacaktır . . .

Azerbaycan İstiklâl kalsaydı türk tarihi ve millî siyasetimiz ne kadar aynı ahenk, aynı yolla büyük istikbaline doğru sağlam olarak yürüye bilecekti . . . Tarihimizin bu dönüm noktasında devlet sıyaseti yaparken millî istikbalini koruyucu ediyet, millî imanın böyle bir temelini yakınları ve bütün millî vicdanı ağırlanmış elbette türk tarihi kolaylıkla unutmayacaktır.

Azerbaycan istiklâl davasında hayatlarını vakfederek çalışan arkadaşlar unutmayınız ki mukaddes davamıza yalnız Azerbaycanlılar değil bütün türk dünyası alakadardır. Muvafakiyetinizle yalnız Kafkasya değil bütün türk dünyasının kurtuluş hareketi kuvvetlenecektir. Azerbaycan istiklâli tarihimizin en günahlı, en korkunç bir sahifesi silinecek ve millî siyasette millî vicdandan ayrılmam bütün fecati ortadan kalkacaktır.

Azerbaycan istiklâlçılara, size yalnız 12 senedir bu mukaddes gaye uğrunda kurban ruhları aziz arkadaşlarımızın mübarek dışarı değil bütün türk istikbalini bakıyor . . .

12 senedir bir çok mahrumiyetlere, hatta bir çok siyasi darbelerle yahutta haksızlıklara rağmen imanınızın sarılsamıza, cephenizin rus emperyalizmine karşı aynı kuvvet ve vadedti muhafaza etmesi bu istikbale şeref ve muvafakiyetle varacağınız en büyük zamindir.

Tarihin yalnız en zalim, en vahşi değil aynı zamanda insanlığın mislini tanımadığı dercede sinsi bir düşman karşındayız. Bu düşman her şeyden evvel ve her şeyden ziyade türklere ve türk birliğini yıkmakla meşguldür. Kardeş kardeşten, anayı evlattan ayıran hatta bunları düşman olarak bir birleri aleyhinde kullanan bu korkunç düşman önünde bilhassa onun temelinden sarıldığı bu devirde mutayakkız olmamız elzemdir.

Zalimleri sevmeyen hak sizlerle beraberdir. Mutlakla kurtulacağın diyen bütün türk milletli sizin yolunuzdur . . . Bir milletin bütün türk millî vicdanı sizin muvafakiyetinizle duacıdır.

Sizler ve bütün türk kabilelerinin kurtuluş hareketlerine çalışanlar muvafak olmazsanız yalnız hakın kudreti değil bu mefhumun kendisinde iflas edecektir. Aceba bu kabilimiz? bütün cihan tarihi bunun aksinin isbatı değil midir?

İlan

Millî ve müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin ruslar tarafından istilâ edilmesinin 12nci seneyi devriyesi münasebetle Almanya'da icraî faaliyette bulunan "Azerbaycan İstiklâl Komitesi" Nisanın 27nsi müsadif Çarşamba günü akşam saat 9'da Komite idarehanesinde matem merasimi tertip edecektir. Adres:

Berlin-Charlottenburg, Kantstraße 160

İstiklalçılar cephesinde Kırımın matemî

Şubat ayının 23ünde kardeş Kırım Türklere millî matem günleri idi. Rus çarlığının sukutu üzerine kendi istiklâli ilana muvaffak olan güzel Türk Kırım kendi kurultayın başına bütün Kırım Türkünün candan sevdiği büyük milliyetperver genç Çelebi Cihan efendiyi koymuştu.

Çelebi Cihan efendi, müstakil Kırım Cumhuriyetinin hariciye ve harbiye nazırı Cafer Seyit Ahmet bey başta olmak üzere Kırım milliyetperverleriyle beraber yeni devletin dahilî teşkilat ve medeni kuruluşu ile meşgul iken, rus çarlığı avaz eden kızıl rus çarlığı rus milletine has olan vahşiliklerle Kırım üzerine yürüdü. Ak-Mescidi zabtetti, Millî Kırım kurultayını dağıttı, millet vekillerini vahşicesine kılçeten geçirdi, ve Çelebi Cihan efendi zindana atıldı.

Onlar bununla da iktifa etmediler. 23 Şubat 1918 senesinde, bütün milletlere hürriyet ve istiklâl vaat eden bu beynelmîlî yalancılar, orta asırların vahşetlerine rahmet okutturacak bir canavarlık Kırım kurultayının reisi ve büyük Türk milliyetçisi Çelebi Cihan efendiyi parça-parça doğrayarak kara denizin dalgalarına atıldılar.

Bu suretle onun mezarını olsun Kırım Türklere ziyaretini imkânsız yapmak, onu ebediyen unutturmak istediler.

Bolşeviklerin yalnız Kırım'da değil, bütün Türk ölkelerinde ve bilumum rus olmayan milletlerin memleketlerinde, Azerbaycan'da, Şimalî Kafkasya'da, Gürcistan'da, Türkistan'da Kazan'da, Başkardistan'da, Ukrayna'da ıera ettikleri vahşetleri nefretle kayder, Kardeş Kırım bu matemine bütün varlığımızla işti- rak ederiz.

Çelebi Cihan efendi, bu bütün Türklere için ve bolşevik-rus esaretinde inleyen bütün milletler için aziz olan bu büyük şahsiyet istiklâl ve milliyet mefkûresinin timsali idi. Milliyet ve istiklâl fikri en büyük hakikatlardan da büyüktür. Zafer ve galebe bu büyük kuvvettendir. Milliyet ve istiklâl fikri yasadıkça Çelebi Cihan'ın ismi de daima yaşayacaktır. Kırım istiklâlî için can veren ve iztirap

çeken bugünkü nesil Çelebi Cihan'ı hiç bir zaman unutmayacaktır. Bunun en bariz delili Romanya'da yaşayan Kırımli kardeşlerimizin merhum Çelebi Cihan'ın vefatının yıl dönümü münasebetile Köstence'de müftî camii şerifinde tertip ettikleri mevludu şeriftir.

Bu münasebetle ateşin bir nutuk irat eden Necip Hacı Fazıl efendi demiştir ki:

— Bugünkü günde buraya toplanan bizler, bundan on beş sene evvel, Kırımın tam istiklâlîni almak için uğraşan ve bunun neticesi olarak da zalim ruslar tarafından canavarcasına öldürülen Çelebi Cihan'ın istirahatı ruhi için mevludu Nebevi okuyacağız. Canundan çok sevdiği vatan için şehit düşen Çelebi Cihan'ın yüksek mefkûresini hatırlayacağız . . .

Necip bey Kırımın gök bayrağını yükseltmek için, milliyet ve istiklâl mefkûresi için, "Kırım Kırılmıdır!" şiarı uğrunda şehit olduğunu kaydetmiş, Çelebi Cihan gibi fedailer yetiştiren, kurbanlar veren bir milletin hiç bir zaman millî benliğini unutmayacağına işaret eylemiş ve Çelebi Cihan'la beraber Kırım'ın, Kazan'ın, Azerbaycan'ın, Türkistan'ın ve genç Türkiye'ni bütün şehitlerini de hatırlamayı teklif eylemiştir.

Necip beyden sonra avukat Fahrettin bey Çelebi Cihan'ın tercümanı halini ve yapıbı büyük hizmetleri izah eylemiştir.

Nutuklardan sonra mevlut ve kurânî Kerim okunmuş ve Köstence alay müfettişi İslam Ali efendinin derin manâlı sözleriyle meclis hitam bulmuştur.

Fahrettin Bey nutkunda Çelebi Cihan efendinin zindanda iken irat ettikleri son nutkunu hatırlamaktadır. O büyük millî şehit zindandaki nutkunda demiştir ki:

— Kırım millî hükümeti ve Kırımlılar mutlaka bir daha yaşayacaklardır . . . O büyük kahramanın son sözleri Kırım istiklâl fikrinin günden güne kuvvet bulmakta olmasie bir hakikat şeklini almak üzere.

Kırım yaşayacaktır. Kırım olacaktır. Kırım'ın gök bayrağı Karadenizin şimal sahillerinde yine yükselcektir. Buna asla şüphe etmiyoruz.

Azerbaycan'da fikir hayatı

(3ci sahifeden mabat)

nasıl olacaktır? Bu cihet "Proleter mütefekkirleri" muhafilindeki hakim fikirlerden bir nümine olmak üzere alındığı zaman ehemmiyet kespeder.

"Proleter sairî" ile "Proleter devleti" arasında uçurum bu esas prensiplerle hitan bulmuyor. Şair bir proleter cemiyetinde bir proleter kadını hangi mefkûreye tapması icap ettiğini de araştırır. Kadim, sosyalizm kuruluşuna değil, aşk ve güzellik meydanına çağırılmaktadır. "Bir mürettip kızın" sâde, pak ve mahsum güzelliğini tasvir ediş bolşevikler öldürmüştür.

— O, kendi Leylâsının geyimini mürettip kızı geydirmişti.

E. Sadık-zade, "büyle mefkûreye tapmazsa kadın . . ." diye bütün kadınları küçük burjuva adelterine, aşka ve güzelliğe tapmaya davet ediyor . . .

Güzelhikle Sosyalizm karşısında birinciyi tercih eden şair romantizme kapılırsa, tarihi hadiseleri tabii çerden konu derece realisttir. "Nisan şehrinde" başlık şirinde 27 Nisan istilâsına bolşevik gözüle bakamamıştır. Bolşevik münekkilere göre:

— Nisan inkilâbı (?) yolunda giden tarih bir sınıf mücadelesi olmuştur. Sadık-zade ise Nisan inkilâbı (?) tesadüfî, gökden düşme bir hadise gibi tesvir ediyor . . .

Sairin "Nisan" vekayisine bolşevikcesine yaklaşmamasının sebebi bizzet "Yadlar" unvanlı şirinde izah edilmiştir. O bu şirini Cavide ve başkalarına cevap olarak yazmış olsada, esas prensipinde, bir sairin vazifesini hadiseleri olduğu gibi tesbit etmekten ibaret bildiği için, Nisan vahşetine de başka ve aydırdan kaçırma cesaret edememiştir. Gerçi o olduğu gibi de yazmamıştır. Şiirlerin birer güzûğü (ayna) olduğunu iddia

Uzak Şarkta Çin öliyor mu?

Şanhayda intişar eden "Çin İktisat Mecmuası" sayıyı dikkat birer istatistik neşretmektedir. Bu istatistika göre Cinde hali hazırda en az 168 000 000 (168 milyon) açlığa mahkûm işsiz bulunmaktadır. Mecmuaya açlığa mahkûm olanların bir rakamdan daha fazla olduğunu dahi ilave etmektedir. İşsizlerin başı eyaletlerdeki hesabı şöyle taksim edilmektedir:

Şanhay'da 318 000, Nankin'de 270 000, Hankon'da 100 000, Beypingde 100 000, Şenci vilayetinde 5 milyon, Henan'da 3 milyon, Şansi'de 6 mil., Guyro'de bir milyon, Gansu'de 3 mil., Şuçuan'da 1,5 mil., Mukden eyaletinde 6 mil., Hube'de 9 mil., Çinzi'de 6 mil., Şandun'de 8 mil., Tzansi'de 7 milyon açlığa mahkûm işsiz varmış.

Bu suretle, Çin mecmuasının istatistikine itimat edilirse, takriben Çin'in yarısı açlık tehlikesine maruzdur.

Çin'in senelerden beri sahne olduğu dahilî harp bir çok mamur vilayetleri harabeyle çevirmiş, memleketle hayatı alt-üst etmiştir.

Bu yüzden milyonlara işsiz köylü dahilî anarşinin, son zamanlarda ise bolşevik propagandasının en mühim ameli rolünü oynamaya başlamışlardır. Çindeki bolşevik propagandası faaliyet programı anarşi ve dahilî harp mahsulü olan bu açlık üzerine kurmaktadır.

ediyorsada o güzûğü de "Nisan şehrinde Nisan" bir istilâ halinde de görerimiyoz. Tabii bu ona affolunur. Nisanın bir inkilâp değil, ibnilvakit komiserler için beklenmeyen, tesadüfî ve gökden düşme gibi bir saadet oldüğünü gözlemiyor, ki bu da az delildir. Kanlı vahşet ve istipdat sisi içerisinde "proleter güzûsü" bu kadar aktirette biliyorsa, ona da bin şükür.

Bolşevizm rusluk demektir

(2ci sahifeden mabat)

Fakat hadisatin ceryanı onları sukutu hayâle uğrattı. Şekide, Göyçay'da, Karabağ'da, Muğan'da, Nahçevan'da, Kahetiya ve Borçalı'da, Dağistan'da, Gürcüstanla Ermenistan'ın muhtelif yerlerinde kıyam halinde bulunan köylüler üzerine sevkolunan Kafkasyalı askerler gitmekten imtina ettiler. Teşkil olunan muhtelif internasyonal askerî kîtaat içinde, isyan mahallinde kurşun yeyip ölenler yalnız ruslar oldular. O zaman Kerenski hiddetini zabtedememiş, yazdığı bir baş makedale, Azerbaycan'ın Göyçay ve Şirvan vilayetlerinde isyanı tenkile gönderilmiş muhtelif kîtaatın arasında ölenlerin yalnız ruslardan ibaret olduğunu hikmetini araştırmağa koyuldu. Nihayet, isyançılara karşı neden rus gönderildiği için Moskva'ya küfürler yağdırmağa başladı. O, hareketin ruslara karşı bir isyan şeklini almasını istemiyordu. "Yerlileri yerliilere" kırdırmağa Kerenski, ruslara, rus hakimiyeti aleyhine, rus istilâsına karşı bir mücadelemin yokluğunu ve bir Azerbaycan, Gürcüstan v. s. istiklâl davasının mevcut olmadığını isbat edecekti. Kafkasya hadiselerini, Rusya'da cayız görmediği bir sınıf mücadelesi gibi görmek istiyordu.

Şimdi aynı taktiki takımmıştır. Ve fikirlerini mevsk göstermek için İran'a iltica eden iki rus hudud memurlarla konuşmağa bir ermeni memur ediyor.

Fakat bütün arizularına rağmen bolşevikler millettaşları ve "vahit Rusya" mes'elesinde fikirtaşları olan rus monarşistlerle rus sosyalistlerin ve rus cumhuriyetçilerin tatmin edemiyorlar. Rus olmayan milletler onsuzda az olan millî kudretlerini sınıf mücadelelerinde israf etmek istemiyorlar.

Onlar, kendi milletleri aleyhine gitmekten boyun kaçırmıyorlar. Onların rusun ağına da, kızılına da, karasında lânet okuyorlar.

Onlar, rusların Azerbaycan'dan, Gürcüstan'dan, Şimalî Kafkasya'dan, bütün Kafkasya'dan çekilip gitmesini istiyorlar. Onlar, bilivollur ki, bolşevizm aynı zamanda rusluk demektir.

Bolşevizm rus olmayan ölkelerde rusluga istinat ediyor, ruhunu, kuvvetini rus imperyalizminden alıyor. Bolşevizm Kafkasya'da, Türkistan'da, Ukrayna'da, Edil-Ural'da, Kırım'da Belorusya'da — Velikorus tehakkümü, velikorus imperyalizmi, velikorus istipdatı demektir.

Bolşevizm, rus olmayan milletlerin istilâ edilmiş vatanlarında, rus sınıftına istinat etmek mecburiyetinde olduğundan rus müjkinin karı mürtעי rusu okşamaktan başka çaresi yoktur.

Rusların bolşevik olmayan muhtelif siyasi ceryanlarını temsil eden fırkalarını bolşevizm bir çok notkalarla, bilhassa insanların hürriyetine ve milletlerin istiklâlüne tealluk eden mes'elelerde terifik etmek güç olduktan sonra, bolşevizm ile rusluga başka başka şeyler olduğunu başta kalkışmaktan ne fayda çıkar?

Nihayet bolşevizm de çarizm gibi, rus müjki cemiyetinin her nevi hürriyeti inkâr eden bir mahsulü değildir mi?

Her iki menfur rus rejimi, çarizm ve bolşevizm, köle olarak doğmuş ve köle olarak yaşamış, hürriyetin ne demek olduğunu hakkında itidadi bile olsun bir malumatı malik olmayan rus müjkinin şingüleri içinde gelmiştir.

Çerçak çarizm, gerekse bolşevizm, istilâ ettikleri memleketlerde karşılıklı kıyama ve isyanları yalnız rus müjki kuvvetle tenkil ettiler.

Metodları, gayeleri ve kuvvetleri aynıdır.

Çünkü, ikiside rusdur.

Bolşevizm — rusluk demektir.

Komünist fırkası tam mânasile söven ve imperyalist rus fırkasıdır.

Milyukof, Kerenski, Dan, Abramovic ve diğerleri rus monarşistlerinin "aktivizmini" Rusya vahdeti için tehlikeli görürken imitlerini, Rusya komünist fırkasının resmen milliyetçi rus fırkası olmaya doğru devam eden seyri tekâmülüne bağliyorlar. Onlar bunu inanıyorlar. Onlarca rus bolşeviklerinin rus milliyetçisi olduğuna şüphe yoktur. Bu böyledir.

M. B.

Verantw. Redakteur: Herbert Wolf, Berlin
Sonnenrückerei G. m. b. H. mabtaasi, Berlin
Charlottenburg 4.